

Marxistický komunista nemůže být v krizi kritérií. Krize, chaos je v myšlení a cítění těch intelektuálů z levé fronty, kteří mermomocí spojují s revolučním marxismem nekritickou zálibu v „avantgardních“ směrech a náladách literátů a umělců starých i nových. Tento chaos je neodpuštělný teoretikům, činí-li si nároky na poctivost, neboť mají mít jasno a šířit jasno, a nikoli zmatek krkolomnou dialektikou nebo lartpourlartistním modloslužebnictvím. Je pochopitelnější u básníků a výtvarníků, jejichž silou je možná právě to, že jsou povolnými produkty z rozhraní dvou tříd. Vedle Marxe platí dosud stále Darwin (primitivně řečeno). To se často zapomíná. Naše myšlení a cítění je nejen produktem našeho prostředí, našeho způsobu života a místa ve výrobním procesu, nýbrž i naší vrozené povahy. Víme-li například, že V. Vančura je zatížen hypochondrickým a pesimistickým cítěním, nebudeme u něho nikdy hledat pravé modernosti, tj. historický materialismus, revoluční dialektiku. Když jsem četl Francouzskou revoluci Jeana Jaurèsa, muže jistě čestného, poznal jsem, co to je psychologie sociálpatriotství v původní a čisté formě. Není to vždy jen spekulace a zrada. Od počátku komunistické strany říkám o Josefu Horovi, že je rozený sociální demokrat. Četní levější intelektuálové dali se v letech revolučního elánu strhnout za meze svých možností, vyběhli z hrnce jako vařící se tekutina a teď se prostě vracejí do svého kadlubu. Toho

jim nelze vytýkat, ale co na nich musíme chtít, je, aby se nepřetvařovali, aby nesimulovali nic nám, ani sobě. A tu především musíme mít svou kritiku jasnou a poctivou, bez fixování a bez zelené učenosti. Mohla by se učit vyjadřovací čistotě u dnešního F. X. Šaldy.

Zmatky v levé frontě zavinili teoretikové a kritikové, hlásící se ke komunismu, kteří soustavně a šmahem přijímali všechno formálně „avantgardní“ a „nekonformistické“, ale prominuli si zařadit to vždy na pravé místo ve vývoji modernosti, odhalit kořeny směrů, osobností a děl a v nich „pravé“ a „levé“ prvky, příslušnosti a příbuznosti netoliko podle formy, nýbrž také podle obsahu a „ducha“, prominuli si právě zde veškeren dialektický materialismus a zakoketovali si řádně se spiritualismem, dokonce se spiritualismem dekadentním, a se všemi křečovitými ideologiemi buržoazní „anarchie“. Karel Teige vyzdvihl surrealismus způsobem pro mne jako komunistu nepochopitelným a nepřípustným. Pro Karla Teiga je dekadentní cítění něčím, co „nevadí“. ReD „objevil“ Zpěvy Maldororovy: dílo patrně umělecké, ale zcela jistě „květ z bahna“. Přemýšlejme o tom, proč právě tato levá generace vynáší „prokleté básníky“, Baudelaira, Rimbauda, Verlaina, Poea atd., místo aby je analyzovala svým novým a věru potřebným způsobem, proč činí jim nadšené ovace místo objektivních dialektickohistorických rozborů, a dojdeme k žalostným důsledkům.

Naši leví intelektuálové přijímají „avantgardní“ zjevy domácí a cizí nekriticky k jejich podstatě, s nebezpečnou dávkou snobismu, který vede k nejhorším nedorozuměním. Kdyby se byla například Vest Pocket Revue řádně analyzovala, nemohlo by být dnes lomeno rukama, že odtud vede přímo a nutně cesta k módnímu podnikovi zábavnímu. Kdyby komunističtí a leví spisovatelé nebáli se říci veřejně, co říkají soukromě, že například Lautréamont a Proust jsou pro ně nestravitelnou a nudnou četbou, snad by se uvolnila cesta k tomu, aby aspoň z našich řad odstraněn byl neupřímný fetišismus buržoazní, provozovaný s uměním a umělci. Kla-

níme se vznešenému papíru, který nemá nic společného s naším životem a naší revolucí, klaníme se znova exkluzívnosti, jako to činil Arnošt Procházka, máme jeho amatérské záliby v morbidnosti a perverzi, oslňuje nás aristokratická psychologie.

F. X. Šalda není marxistický dialektik. Ale přečtete si jeho rozbor Durychova Blouznění: jak v něm nalézá barok, radikální dualismus, scholastiku, romantický absolutismus a minulostnost ve všem všudy. Tomu říkám rozbor, rozbor jasný a bez přítěže na odiv stavěné učenosti. Z našeho hlediska není a nemůže být stoprocentně moderní, ale kolik procent modernosti v našem smyslu nutno slevit pod tuto úroveň u kritik našich marxistů a komunistů. Napsali mnoho teoretických článků velmi učených. Nemohu posoudit, prospěli-li tím něčemu: vidím jen, že v kritické a umělecké praxi nastal úplný zmatek. Zdá se mi, že nejvíce péče věnovali tomu, aby úplně izolovali umění od „politiky“. Že komunismus byl jim toliko jedním favorizovaným ismem, vyhrazeným ovšem jen „politice“. Může-li však komunista jako básník psát dekadentní nebo rokokové verše formou i obsahem, může-li komunista jako kritik psát chvalozpěvy na spiritualistické krajnosti intelektuální bezradnosti buržoazní provenience, pak ovšem může běžet opravdu jen o intelektuály anarchokomunistické.

Nelze se tomu ovšem divit. Dialektický materialismus nemá u nás tradice, revoluční marxismus není u nás hlouběji zakotven ani jako metoda, ani jako světový názor. Toliko na úseku politickém bylo pro to vykonáno něco podstatného. Jinde téměř nic. Komunistický politik, věnuje-li se zcela politice a má-li politický talent, tj. dovede-li aplikovat teze s větším nebo menším zdarem na každou „novou“ situaci, má dnes již k dispozici mnoho hotového a může se jakžtakž také obejít bez dialektikomaterialistických znalostí z jiných úseků. Záleží na jeho povaze a poctivosti, aby mu komunistická metoda politických a sociálních bojů mohla přejít do krve. Třebaže to není ideál, třebaže i zde to často vadí, odpouštíme mu snáze, je-li bezradný nebo konvenční na úsecích, na

něž zabloudí toliko jako vzácný host. Ale intelektuál, vědec nebo umělec, je v horší situaci, má-li mu světový názor revolučního marxismu přejít do krve a vypudit z ní všechny zbytky nepřátelských ideologií. Spisovatel například, připouští-li to jeho vrozená povaha, musí přehníst svou mentalitu i senzibilitu dialektickým materialismem z různých a četných oborů, z nichž po mém soudu je estetika na posledním místě, ale politické dějiny, sociální dějiny, kulturní historie, antropologie a etnologie na místech nejpřednějších. Revoluční dialektika musí ovšem projít mozkem, ale především srdce ji udržuje; srdce má však své krize, a tu může pomoci zase jen mozek, zpracovaný mnohostranně dialektickým materialismem.

Generace, o kterou běží v této diskusi, je zabeđněna v estetice a nedovede se pro nic jiného opravdu rozehřát. To není u nás novum. Našemu spisovateli stačí „ingenium“, trocha estetiky a „studování života“. Proto nemáme ani Zoly, ani Anatola France. To, co před mnoha lety doporučoval mi ze své pragmatistické politiky Karel Čapek, abych totiž psal jen verše, doporučoval mi před několika nedělemi znova Jaroslav Seifert. Odpověděl jsem mu tím, co jsem řekl jednotlivcům této generace již padesátkrát: kdybyste nebyli „rozervaní“ a pohodlní, sedli byste a studovali něco užitečného. Pak by vám nebylo klábosit v „cizích službách“, nýbrž vydělávali byste si třeba jako já monografiemi, které, i kdyby nebyly z marxistického hlediska ještě dokonalé, pomáhaly by přece šířit základní jeho pravdy, odstraňovat předsudky, pověry a ideologie a zvyšovaly by úroveň pracujících tříd, což je nejdůležitější.

A Karlu Teigovi, nejnadanějšímu, esteticky nejvzdělanějšímu a nejpilnějšímu z této generace, řekl bych rád, co jsem mu již jednou napověděl soukromě: Hleď, soudruhu, plytváš svou energií v tom, že děláš agenta všelikým na pět minut avantgardním směrům a směrečkům, zjevům a zjevečkům, zatímco jsme chudí jako kostelní myši. Chybí nám například všeobecný výklad modernosti a dějiny jejího vývoje od renesance až k dialektickému materialismu. Mnoho by se vyjasnilo,

přesná kritéria by se zpopularizovala, kdyby se řádně vysvětlilo, že modernost je kladný a aktivistický poměr k „pravé skutečnosti“, kdyby byly napsány aspoň stručné dějiny úsilí o „pravou skutečnost“ a ztotožnění se s ní. Nebo chybí nám něco, co tu mělo být již dávno: přístupný rozbor „měšťáckého ducha“ v literatuře, doložený rozbohem děl typických spisovatelů měšťáckých. I to by mnohým mnoho objasnilo. Není tomu dávno, co jeden komunista z „historické pravice“, člověk jinak velmi inteligentní, byl značně pohoršen, když jsem mu řekl, že Zola je typický romanopisec měšťácký. To prý je nemarxistický názor...

Dialektický materialismus bez revoluční dialektiky nechrání ovšem před sterilitou, ba ani před měšťáctvím, ale revoluční dialektika může u intelektuálů zapustit stabilní kořeny jen do těch srdcí, která jsou ukázněna mozkiem důkladně zpracovaným dialektickým materialismem. Proto se domnívám, že podstatným úkolem levé fronty je i propaganda dialektického materialismu. Jistě by neprospělo věci, kdyby levá fronta nepočítala se součinností intelektuálů i nemarxistických. Ale nemůže být levého intelektuála, který by neviděl prospěchu v tom, je-li prováděno dialektickým materialismem veliké přehodnocování, které i jemu poskytne přecetné nové pohledy na věci.

Nakonec ještě mimochodem poznámku k článku Kurta Konrada (který mohl být lépe přeložen), s jehož názory jsem většinou velmi srozuměn: zánik Západu není jen sebevražedná nálada těch, kdož nevědí nic o proletariátu. Lenin připouští (ve Státu a revoluci), že „nekulturní“ proletariát může být pozřen „kulturním“ měšťáctvem. Tato eventualita způsobila by nutně právě to, co buržoazní intelektuálové nazvali zánikem Západu. Lenin nevyklučuje této eventuality, protože ví, že emancipace proletariátu musí být dílem proletariátu, a nikoli pouze dílem slepých sil mechanického vývoje. Je v tom výstraha a pobídka zároveň: výstraha před lajdáckým optimismem a pobídka k zvyšování úrovně proletariátu.

Jindřich Honzl: O KRIZI KRITÉRIÍ A CHARAKTERŮ

(K článku Ivana Sekaniny v Tvorbě 2, 1930)

Kritériem článku Ivana Sekaniny je „avantgardismus“. Podle něj poznává Sekanina klad i zápor, hodnotu i bezvýraznost osoby, jejího skutku nebo díla. Tento avantgardismus je kritérium estetické.

Ptám se tedy, kde I. Sekanina toto kritérium definoval, kde své estetické představy avantgardismu rozvedl, kde za ně postavil své činy a svou práci. Ptám se Sekaniny. (Jako osoby a osobnosti, která na základě kritérií chce rozsuzovat bezpečněji, než to dovedou kritikové, o jejichž krizi kritérií je Sekanina přesvědčen.)

A potom tedy poznávám, že jsem odsouzen* pro nic, podle ničeho a nikým. Neboť „avantgardismus“ Sekaninův je (až dosud) pouhopouhé nic, není ani větou, ani statí, ani dílem, ani osobností — je slovem nebo frází, která je ještě horší než nic. Protože klame a dává si zdání něčeho, zatímco je méně než vzduch.

Teď dovedu už pochopit, „že je konec s mým avantgardismem“. Neboť s pojmem Sekaninova avantgardismu je těžko se vyrovnat. Jak však může Sekanina podle „avantgardismu“ rozsuzovat — to zůstane záhadou. To je tedy velká krize kritérií, a to u Ivana Sekaniny — neboť jeho kritéria jsou

* „To je tedy podle mého mínění zcela jasný případ Honzlova selhání, jak jsem se v prvním článku vyjádřil, po stránce umělecké.“ „Byl konec s jeho avantgardismem.“ Ivan Sekanina, Tvorba 2, 1930.